

VIRTSARAKKOSYÖPÄ

Sinulla on todettu virtsarakkosyöpä, johon sairastuminen voi herättää paljon kysymyksiä, pelkoa ja ahdistusta. Haluamme antaa tietoa sairaudestasi, jotta selviytyisit mahdollisimman hyvin kotioloissa. Toisaalta on tärkeää tietää, missä tilanteissa on syytä hakeutua hoitoon. Toivomme, että suullinen ohjaus ja kirjalliset ohjeet auttavat näissä asioissa, ja selkiyttävät käsitystäsi sairautesi hoidosta Lapin sairaanhoitopiirissä.

Virtsarakko

Virtsarakko sijaitsee häpyluun takana alavatsalla. Munuaisten jatkuvasti tuottama virtsa kulkee virtsarakkoon virtsanjohtimia pitkin. Virtsarakko varastoi virtsan ja poistaa sitä aika ajoin virtsaputkea pitkin. Sekä virtsanjohtimet että virtsaputki liittyvät virtsarakkoon lähellä toisiaan rakon alapinnalla. Aikuiselle virtsaamistarve tulee tiedostetuksi, kun rakossa on noin 150–250 ml virtsaa. Normaalisti rakko on tyhjennettävä, kun sinne on kertynyt 250–500 ml virtsaa.

Syövän synty ja riskitekijät

Virtsarakkosyöpä syntyy, kun virtsarakon limakalvon solut alkavat muuttua pahanlaatuisiksi. Rakkosyöpään sairastumisen riskiä lisää erityisesti tupakointi. Tietty kemikaalit (aromaattiset amiinit) ja väriaineet, joita kemian, öljy- ja maali-teollisuuden aloilla työskentelevät sekä kampaajat joutuvat käsittelemään työssään, vaikuttavat sairauden syntyyn. Mikäli ammattialtistus voidaan osoittaa, kuuluu rakkosyöpä työperäisen syövän korvausten piiriin. Perinnöllisillä tekijöillä ei ole suurta merkitystä tämän syövän synnyssä.

Oireet

Rakkokasvaimet ovat usein tiheästi verisuonitettuja, joten virtsarakkosyövän yleisin oire on verivirtsaisuus. Myös rakon ärsytysoireet, virtsaamisen pakon tunne ja tiheävirtsaaisuus saattavat vaivata, mutta tauti voi olla täysin kivuton. Jos kasvain estää virtsan virtsaamisen munuaisista virtsarakkoon, tuntuu kipua munuaisten kohdalla (kylki tai selkä). Kasvaimen tukkiessa virtsaputken vaikeutuu virtsaaminen huomattavasti. Rakkosyöpä lähettää etäpesäkkeitä yleisimmin lantion imusolmukkeisiin, keuhkoihin ja luustoon, jolloin niiden aiheuttamat oireet vaihtelevat kohde-elimistä riippuen.

Tutkimukset

Virtsarakon syöpää epäiltäessä aloitetaan selvittelyt usein verestä ja virtsasta tehtävillä laboratoriotutkimuksilla. Yleensä määritetään munuaisarvo (kreatiniini). Virtsasta tutkitaan veri ja siitä tehdään bakteeriviljely sekä irtosolututkimus. Irtosolututkimuksen pahanlaatuinen löydös viittaa varmasti syöpään, mutta hyvänlaatuinen tulos ei sulje kokonaan pois syövän mahdollisuutta. Nämä tutkimukset voidaan tehdä omassa terveystieteessä.

Virtsateiden ultraäänitutkimuksessa näkyvät rakossa olevat isot kasvaimet ja munuaisten muutokset. Alkuvaiheen yleinen tutkimus on virtsateiden varjoainetutkimus (urografia), jonka avulla varmistetaan, ettei ylemmissä virtsateissä ole kasvaimia eikä tukoksia. Molempia kuvantamistutkimuksia tehdään Rovaniemellä Lapin keskussairaalaossa (LKS). Näiden tutkimusten lisäksi lääkäri tutkii virtsarakon usein myös tähystämällä (kystoskopia). Tähystys tehdään LKS:n

Osasto 4

Urologian poliklinikalla. Potilasta ei nukuteta, vaan tähytys tehdään paikallispuudutuksessa geelimäisellä aineella. Jos tutkimuksessa löytyy rakkokasvaimia, jatkohoito tehdään leikkaussalissa. Mikäli syövän epäillään tunkeutuneen lihakseen, tehdään potilaalle yleensä ennen höyläysleikkausta vartalon tietokonetomografia eli kerroskuvaus (CT, TT) LKS:n röntgenosastolla.

Virtsarakkosityövän hoito ja levinneisyyttä selvittäviä lisätutkimuksia tehdään leikkaussalissa ja puudutuksella tai nukutuksessa. Toimenpiteeseen kuuluu virtsaputken kautta tehtävä tähytysleikkaus eli rakon höyläys (TURB). Leikkauksessa lääkäri ottaa kudoksenäytteen ja poistaa syöpäkudosta, jota tutkimalla saadaan lisää tietoa kasvaimesta. Useimmiten pelkkä höyläysleikkaus riittää pinnallisen kasvaimen hoidoksi. Jos löydös jää epäselväksi, höyläys tehdään uudelleen yhden–puolentoista kuukauden kuluttua. Virtsarakon höyläysleikkaukset tehdään LKS:ssa.

Hoitomuodon valinta

Virtsarakkosityövän hoidon valinnassa korostuu yksilöllisyys ja eri hoitomuotoja voidaan tarvittaessa yhdistellä. Rakkosityövän moninaisuuden ja vaihtelevan ennusteen vuoksi pyritään mahdollisimman tarkkaan levinneisyysluokitukseen (TNM-luokka) ja patologin määrittelemään kudoslukitukseen (gradus) hoitojen valinnassa. Hoidon valintaan vaikuttavat syöpäsolujen pahanlaatuisuuden ja sairauden levinneisyyden lisäksi potilaan ikä, yleiskunto, muut perussairaudet ja lääkitykset sekä elämäntilanne. Hoidon valinnan kannalta erityisen tärkeää on jako limakalvoon rajoittuviin pinnallisiin kasvaimiin ja lihaskerrokseen tunkeutuviin kasvaimiin. Suurin osa virtsarakkosityövän kasvaimista on toteamishetkellä pinnallisia.

Virtsarakon höyläys ja lääkehuuhtelut

Pinnallisessa hyväennusteisessä rakkosityövässä hoitona käytetään virtsaputken kautta tapahtuvaa kasvaimen poistoa höyläyksellä. Toimenpiteen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen virtsarakkoon annettava kertaluonteinen lääkehuuhteluhoito vähentää kasvaimen uusiutumisen riskiä. Suuremman uusiutumisen riskin pinnallisissa kasvaimissa leikkaushoidon jälkeen potilaita hoidetaan toistuvilla rakonsisäisillä lääkehuuhteluilla. Näitä lääkehuuhteluja voidaan antaa terveyskeskuksissa.

Virtsarakon poistoleikkaus

Lihaskerroksiin tunkeutuvia rakkosityöpiä on noin 20–25 % kaikista rakkosityövisistä. Tällöin hoitona on virtsarakon poistoleikkaus. Leikkaus sisältää miehellä yleensä eturauhasen poiston, ja myös virtsaputki saatetaan poistaa. Naiselta poistetaan virtsaputki ja useimmiten myös kohtu sivuelimineen. Virtsarakon poiston jälkeen virtsarakon tilalle voidaan rakentaa suolesta korvaava rakko, jolloin virtsaaminen tapahtuu normaalia tietä. Muissa tapauksissa tehdään joko toistokatetroitava avanne suolesta tai jatkuvasti toimiva pussiavanne. Mikäli potilas ei huonon yleistilan takia tai kasvaimen hankalan sijainnin takia sovellu kirurgiseen hoitoon, on hoitona sädehoito. Sädehoito annetaan Oulun yliopistollisessa sairaalassa.

Säde- ja solusalpaajahoidot

Pienellä osalla (5–10 %) potilaita rakkosyöpä on ehtinyt lähettää etäpesäkkeitä taudin toteamishetkellä. Näissä tilanteissa rakon poistoleikkauksesta saatetaan luopua ja potilas ohjataan säde- tai solusalpaajahoitoon. Etäpesäkkeisissä kasvaimissa sädehoitoa voidaan käyttää oireita lievittävänä hoitona kivun, vuodon, ison kasvaimen ja virtsajohdinten tukoksen takia. Sädehoito toteutetaan Oulun yliopistollisessa sairaalassa (OYS). Etäpesäkkeisen taudin hoidossa käytetään solusalpaajahoitoa, jonka avulla kasvaimen etäpesäkkeet usein pienenevät ja taudin aiheuttamat oireet helpottuvat. Solusalpaajahoitoja annetaan LKS:n syöpätautien poliklinikalla.

Sairauden seuranta

Siitä huolimatta, että virtsarakkosyöpä uusii kohtuullisen herkästi, pystytään paikallisia uusiutumia hoitamaan yleensä tehokkaasti. Tämän vuoksi rakkosyöpä vaatii seurantaa, joka järjestetään yleensä LKS:n Urologian poliklinikalla. Seurantaohjelma suunnitellaan pinnallisessa rakkosyövässä yksilöllisesti enustetekijöiden perusteella. Yleensä seurannoissa tehdään virtsarakon tähytys (kystoskopia) ja tutkitaan virtsan syöpäsolut. Tarvittaessa harkitaan kuvantamistutkimuksia. Rakon tähytys tehdään pääsääntöisesti ensimmäisen vuoden ajan 3 kuukauden välein, kaksi seuraavaa vuotta puolen vuoden välein ja sitten vuosittain. Jos kasvain ei ole uusiutunut viiteen vuoteen, voidaan rutiiniseuranta usein lopettaa. Lääkärisi kertoo miten Sinun sairauttasi suunnitellaan seurattavaksi ja miksi.

Itsehoito

Sairastuminen aiheuttaa aina jonkinlaisen murroksen elämässä. On tavallista, että mielialat heittelevät epätoivosta toivoon. Olosi saattaa olla alavireinen ja itkuinen, uni voi kadota öistä. Vaikka elämää täytyy opetella rakentamaan uudelleen, olet pohjimmiltasi sama ihminen kuin ennenkin. Anna itsellesi ja läheillesi aikaa, jotta löydätte teille sopivimman tavan elää sairauden kanssa. Vakavassa sairastumisessa on harvoin mitään hyvää. Juuri siksi se tarjoaa erinomaisen tilaisuuden hyvän etsimiseen, ihmisenä kasvuun ja hetkessä elämiseen. Mikäli sairastumisen aiheuttama mielipaha ja tuska pitkittyy, etkä tunnu pääsevän asioissa ja elämässä eteenpäin, kannattaa kriisin läpikäyntiin hakea ammattiapua. Sairaalassa ollessasi voimme tarvittaessa pyytää psykiatrista arvioita tilanteestasi. Kotioloissa apua voi kysyä omasta terveyskeskuksesta tai mielenterveystoimistosta.

Syövän yhteydessä on tärkeää hoitaa sekä sielua, että ruumista. Parasta mitä voit tehdä, on nauttia elämästäsi niiden asioiden ja ihmisten parissa, jotka tuottavat Sinulle iloa ja hyvää mieltä. Henkistä jaksamista auttaa puhuminen. Tukea kannattaakin etsiä sekä omasta lähipiiristä että tarvittaessa esimerkiksi syöpäjärjestöistä tai seurakunnasta. Sairaalasielunhoitajan apu on Sinun ja läheistesi käytettävissä sairaalassa ollessasi vakaumuksestanne riippumatta. Hänelle voitte kertoa pelot, surut ja mieltä painavat asiat. Hoitoasi koskevista asioista ja huolista kannattaa keskustella avoimesti hoitohenkilökunnan kanssa.

Pidä kuntoasi yllä jaksamisesi mukaan vaikkapa rauhallisilla kävelylenkeillä. Lepääminenkin on väsyneenä tärkeää, joten tee mitä jaksat ja anna muiden

Osasto 4

asioiden olla. Kiinnitä huomiota ruokailuun. Kestät tulevat hoidot paremmin, jos ravitsemustilasi pysyy hyvänä. Jos Sinulla on kipuja ja lääkäri kirjoittaa käyttöösi kipulääkettä, kannattaa sitä käyttää tai ainakin kokeilla. Kipu rasittaa elimistöäsi, aiheuttaa unettomuutta ja laskee mielialaasi sekä elämän laatua. Syöpäkipu ei ole ”pikku kolotusta”, vaan hoitoa vaativa tila.

Tukea ja tietoa

Vakava sairastuminen herättää monenlaisia kysymyksiä ja tunteita. Tilanne voi vaikuttaa ihmissuhteisiin ja aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksen kautta Sinun on mahdollista saada monenlaista tukea. Yhdistykseen liittyminen kannattaa heti sairauden toteamisen jälkeen, sillä syöpäyhdistykseltä on mahdollista hakea hoitopäiväkorvausta (2 € / pv) syöpäsairauden hoidon vuoksi kertyneistä maksuista. Pohjois-Suomen syöpäyhdistyksellä on tarjolla myös tukihenkilö- ja kerhotoimintaa, kuntoutusta sekä koulutuksia. Tutustu tarkemmin yhdistyksen toimintaan Internetissä osoitteessa: <http://www.pssy.org/> tai ota yhteyttä Rovaniemen toimistoon Korkalonkatu 18, 96200 Rovaniemi puh. 010 249 1108 ja 0400–944 267.

Sairaalahoidon aikana sinun on mahdollista saada apua ja tukea sosiaalityöntekijältä. Jokaiselle osastolle ja poliklinikalle on nimetty sosiaalityöntekijä, joka antaa neuvoa ja ohjausta sosiaalipalveluista, kuten kotiavusta, kuljetuspalveluista, kuntoutumisesta, potilasjärjestöistä, oikeusturvasta, palvelu- ja vanhainkotiasumisesta sekä sairaudesta aiheutuvien kulujen maksamisesta ja maksukattojärjestelmästä. Sosiaalityöntekijä neuvoo myös sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa, kuten Kelan palveluissa ja etuuksissa, eläke- ja vakuutusasioissa sekä avustaa tarvittaessa niiden hakemisessa. Mikäli koet tarvitsevasi ohjausta edellä mainituissa asioissa, kerro tiedon tarpeestasi esimerkiksi osastojaksolla hoitajallesi. Hän pyytää sosiaalihoitajaa käymään luonasi. Sairaalan ulkopuolella näistä asioista antaa tietoa KELA, potilasjärjestöt ja asuinkuntasi.

Minne yhteyttä

Mikäli Sinulla tulee virtsarakonsyöpään liittyviä ongelmia kotona, joudut hakeutumaan hoitoon. **Pääsääntöisesti lähin apu kiireellisessä ja kiireettömässä hoidossa** (esimerkiksi eturauhastulehdus, lievä virtsatieinfektio) **on oman kunnan terveyskeskus virka-aikana.**

Epäillessäsi välitöntä hoitoa vaativaa tilaa (esimerkiksi virtsaumpi, yleistilan lasku, tajunnan häiriöt, akuutti ja paha selkäkipu puutumisoireilla) voit kysyä toimintaohjetta omasta terveyskeskuksestasi tai Lapin keskussairaalan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksestä (016) 322 4800 (vuorokauden ympäri) tai hakeutua hoitoon edellä mainittuihin paikkoihin. Hätätilassa apu soitetaan yleisestä hätänumerosta, joka on 112.

Mikäli asiasi koskee hoitoasi tai seurantaasi LKS:n Urologian poliklinikalla, voit soittaa hoitoon liittyvissä kysymyksissä toimistoon / uroterapeutille numeroihin (016) 328 2307 tai (016) 328 7307 ja lähete tai todistusasioissa osastonsihteerille (016) 328 2318.

Osasto 4

Mahdolliseen leikkaukseen liittyviä asioita voit tiedustella jonokirjeen saatuasi kirjeessä ilmoitetusta yksiköstä (yleensä LKS:n Leikkaus- ja anestesiayksikkö tai osasto 4).

Toivotamme hyvää vointia ja jaksamista sairautesi kanssa.

Luotettavaa tietoa Internetissä

- Lapin sairaanhoitopiiri osoitteessa: www.lshp.fi,
- Syöpäjärjestöt osoitteessa: www.cancer.fi
- Käypähoito osoitteessa: www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu
- Terveyskirjasto Duodecim osoitteessa:
www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti

LÄHTEET:

- Bono, Petri. 2011. Virtsarakon syöpä. Lääkärikirja Duodecim.
- Lukkarinen, Olavi. 2009. Urologiset syövät. Lääkärin käsikirja. Lääkärin tietokannat. Duodecim.
- Nienstedt, Walter. 2002. Virtsateiden toiminta. Teoksessa: Urologia. 24–30. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.